

Єпископський храм у Ніредьгазі

Русинський табор
хранення традицій и материнського языка
у Шайовпалфалі

РУСИНСЬКИЙ RUSZIN VILÁG СВІТ

рочник XI. число 102., юлії – август 2013
XL. évfolyam 102. szám, július – augusztus

*Єпископський храм святого Николая у Ніредьгазі
Püspöki Társszékesegyház, Nyíregyháza*

Курта кроника

Юлій

12-14.: Пруйшов XII. Світовий Конгрес Русинув у Ужгороді, Мукачові и Сваляві на Пудкарпатю. Гостюв конгреса на торжественум отвореню в Ужгородськым Театрі Бавок привітствовали заміститель главы Областнуй Держадміністрації Іван Качур и депутат Верховнуй Рады Украины Іван Бушко. Посланикы вубрали нове веденя, председателём обстав Дюра Папуга, а замістителями стали Др. Степан Лявинец и Юліус Фірцак.

Фото: Ласло Мудра мол.

28.: У дунайварошськуй грекокатолицькуй каплиці у день празднованя її покровителя Сятого Пантелеймона отбыли ся **сходины русинськуй культуры и церькувнуй музыки**. По Службі Божуй

Мужськый Хор Сятого Єфрема представив концерт, котрый чудесныма історіяма скрасив руководитель хора Томаш Бубнов.

Август

03.: По традиції у перву суботу августа **Русинськoe Сято у Комловшці** зачали з обряда благочестивуй молитвы ку Пресятуй Богородиці Марії у містнуй грекокатолицькуй церьковли. Парадна концертна програма была представлена сперед булш ги двасто притомныма гостями. З привітственным словом выступили председатель ВРС пані Віра Гіріц и заміститель председателя Комловшського РНС, організатор акції Марія Семан. Великий успіх мала програма комловшських дітей из захоронкы.

3.: У Малуї Копані на Пудкарпатю, у керетох Сятуї Літургії и научнуй конференції „**Уничтоження советськов властєв Мукачовськуй Грекокатолицькуй Єпархії**”, праздновали 110. рочницю роженя грекокатолицького каноника Стефана Бендаса, познатого писателя и научного изглагователя. Ініціювали и організовали акцію севлюшськoe Обществo Александра Духновича (председатель: Юрій Продан), Історичный Факултет Ужгородського Національного Університета (декан: Володимир Фенич), обывателі села и містный парох Даніил Бендас – сын честованого пастыря.

17-19.: Русинськoe Самосправованя Зуглова організовало триднєву **екскурзію захраненя традицій** у Пудкарпатя. Посланикы самосправованя на честь 210. ручного юбілея Александра Духновича

положили вінець ку памнятникoви сoй май-познатуй особы русинськoй історії в Ужгороді, а также навщивили памнятні міста Мукачова и Верецький перелаз.

20.: Міністер Золтан Балог на честь нашого Національного Сята за многорочну тверду працю у сфері національного школованя одзначив **Премієв Агоштoна Трефорта** завідувучого відділом МТР Іштвана Крослана. Од имени русинськoй сполности Мадярщины вітаєме пана Крослана з премієв и жєлаєме му далшых успіхув.

21-27.: У Мінску (Білорусь) отбыв ся **XV Славістичный Конгрес**. На майвысшум світовум научнум форумі (зучаствили ся представителі 35 країн світа) був представленый и доклад „Модерні русинські літературні мікроязыкы” мадярського славісты Др. Михайла Капраля. Выступ вызвав жывыи інтерес и гостру дискусію межи изглагователями.

25. августа – 1. септембра: Будапешт-Ліпотварошськoe РНС (председатель Легел Донат) тримало традиційный **Табoр Русинського Языка** у Балатонсепезді.

Фото: Александер Смолар

31.: Депутатський корпус **Всєдержавного Русинського Самосправованя** тримав очередное засіданя у Мішколц-Таполці.

Септембер

01.: При пудпорованю ВРС и містных русинських національных самосправовань Мадярщины у єдному из міст паломництва области Боршод-Абов-Земплин Шайовпалфалі уже другый раз організували **Русинський Отпуст**, обряды котрого вюг єпископ-єгзарх Мішколцьського Апостолського Єгзархата Др. Атаназ Орос. Держтайництво з вопросув релігійных, національных и цивільных сосполных капчань Міністерії Трудовых Ресурсув представляв заміститель завідувучого відділа Др. Мікловш Будаї. Подробнійше за сято позерайте у слїдувучум числі нашуй новинкы.

Списання обывательства 2011

Списання обывательства 2011. рока значило серіозное завдання як про депутатув, так и про ушыткых членув нашуй сполности. У період перед списанєм обывательства у самосправованєх тримали сьме обговореня, а 16. юлія 2011. рока консультацію у Шайовпалфалі, на яких акцентували сьме значеня результатув списаня у подальшому животі и фінансованю діяльства русиньскуй сполности. У процесі списованя у даскульках містох нами были выявлені некомпетентность списователюв у вопросах національности, булше того, замерьковали сьме и случаї негативного ставленя. Айбо независимо од сєго офіційні дані списаня обывательства указали позитивный результат, зато же число особ, які зголосили ся Русинами вуроло на **186%**!

2001. рока Русинами зголосило ся 2079 чоловік, а 2011. – 3882; айбо зменшило ся число люди, які рахувуть русиньскый язык материнським: 2001. рока – 1113, а 2011. – 999 (за результатами даних списаня обывательства 1930. рока на русинськым як материнськым языкови говорило 993 особ). За територіальним поділенєм 2001. рока Русинами зголосило ся у Будапешті – 430, области Боршод-Абов-Земплин – 168, области Пешт – 116, Саболч-Сатмар-Берег – 29 чоловік. За данима 2011. рока: Будапешт – 789, Боршод-Абов-Земплин – 1457, Пешт – 351, Саболч-Сатмар-Берег – 374 чоловіка. За населеныма пунктами по области Боршод-Абов-Земплин жыє слідувуче число Русинув: Мішколц – 165, Еделень – 71, Палгаза – 32, Шарошпоток – 53, Сіксов – 67, Тисауйварош – 41, Абад – 33, Башков – 59, Ердегорваті – 38, Філкегаза – 54, Гаранда – 46, Гомрогд – 48, Ірота – 42, из 236 обывателюв Комловшкы 159 чоловік – 67% – заголосило ся Русинами, Мучонь – 123, Шайовпалфала – 55, Толчва – 53, Вамошуйфалу – 52. По Саболч-Сатмар-Берегськуй области у Нїредьгазі Русинами зголосило ся 108 чоловік, у Кішварді – 50, Маріяповчі – 42, Тисавошварі – 43; у Дунауйвароші – 47, Вацові – 30, Егері – 37, Дендеші – 57, Пейчі – 61.

По районох Будапешта майбулше Русинув – 73

чоловік, зголосило ся у XIII. районі, у II. – 45, III. – 40, IV. – 49, VII. – 37, VIII. – 43, X. – 44, XI. – 41, XIV. – 56, XVI. – 41, XVII. – 48, XVIII. – 44. За данима списованя обывательства у слідувучых, пудпорованых из державного бюджета Містных Русиньскых Національных Самосправовань, богужаль, ані єден Русин не жыє у Будаєрші и Дабаші области Пешт, Нергешуйфалу области Комаром-Естергом, Ракамазі области Саболч-Сатмар-Берег.

За майвышым уровнєм школованости межы выштыкыма національностями дані списаня 2011. рока двигавуть Русинув на четвертоє місто: 1154 чоловік из них мавуть діплому высшого учебного заведеня, 1132 – матуралное высьвідченя, 509 – середню спеціалну діплому, 647 – вусям класув, 440 – нижшое за перераховані категорії.

Вікові категорії Русинув также указувуть файну динаміку: 2001. рока число діти до 14 рокув – 89, а 2011. рока вно вуроло до 299; 15-39 ручні: 2001. – 417, 2011. – 1229; 40-50 ручні: 2001. – 390, 2011. – 1286 особ; высше 60 рокув: 2001. – 202, 2011. – 1066 особ. Інтересантну тенденцію указує голошеня віроисповіданя: 2011. рока у Мадярщині 1777 чоловік были греко-католицького віроисповіданя (се 46% од ушыткого числа Русинув Мадярщины), 31 чоловік – руських православных, 35 євангелістув, 19 буддістув, 9 мусулманув, 26 иудеюв, 306 атеїстув, а 477 чоловік не отвітили на сей вопрос.

На основі Закона CLXXIX. од 2011. рока “За права національностей” з 2014. рока сума фінансового пудпорованя містных національных самосправовань язана буде ку числови особ у поселеню, котрі заголосили свою приналежність ку дануй національности у сякуй пропорції: 3% од теперушнєго пудпорованя, кедь число особ дануй національности меншое, ги чєтыри чоловіка, 50% – од 4 до 30 чоловік, 100% – од 31 до 50, 200% – булше ги 50 чоловік.

*Подля даних ЦСУ
Товмачила: Рєната Романюк*

Вітаєме єдного из стіпендіатув ВРС Золтана Дорогова з успішным вступом у Корольовську Музыкалну Академію Данії. Од имени русиньскуй сполности Мадярщины жєласєме му успішнуй карьєры!

Не є тайнов, же послідні стовкы рокув и до днесь у жывоті нашуй сполности церьков фурт была и є майважно опором про Русинув. Днесь зачинаєме нову рубрику у нашуй новинці, у котруй будеме знакомили наших читателей з храмами Гайдудорогськуй Єпархії и Мишколицького Апостолського Егзархата Грекокатолицькуй Церьковли Мадярицины. – Ред.

Єпископський храм у Ніредьгазі обновлять ся

Гості Русинського Національного Сята, за котрое сьме писали у минулом числі замерьковали, же у Ніредьгазкум Грекокатолицькум Храмі, котрый лем недавно дустав статус єпископського, по сторучнуй павзі будувуть іконостас. Та и сама церьков, побудована 1896. рока за проектом Берталона Войтовича и Мігалья Борзова, своїм еkleктичным убранєм добрі ілюструє історію мадярських грекокатоликів за послідні сто рокув. Чудное про конзервативного нашого селського прихожанина модерное малювання купола храма начала двадцятого віка, вітражі з цвітного скла и наконець, днешній модерный недобудований іконостас, образы котрого ілюструють фест читавый крочай у бук давніх наших бізантійських традицій. Посліднєє обновленя бы мало ілюстровати вже доста давнєє (ици 1964 рока!) рішення Ватіканського Собора за захраненя бізантійських традицій у стінох грекокатолицьких храмів. Видиме, доста помалі тоті рішення ся воплощають у жывот, церьков ся розвивать нияк не революційныма крочаями... Інтересантноє, же на тых

цвітных вітражах може увідіти и ілюстрацію того періода, коли на зачатку минулого віка на просьбу нашого варошського русинського обывательства (котрое было языково асимілованое на самый перед, што є природным) отказати ся от церькувно-славянського языка на хосен мадярського. Конзервативный Ватікан понукнув мадярськым грекокатоликым хосновати ся языком грецькым... Ипен сї сліды у формі грецьких написув и видиме на бучных ніредьгазських вітражах. Ици тулько додаме, же на централном из них зображений є Пій X, котрый возглавлял католицьку церьков од 1903 до 1914 рока, перед котрым умілець зобразив клякнутого на коліна пущнійшого главу Гайдудорогськуй Єпархії, Єпископа Николая Дудаши.

Днесь попрубуєме мало ознакомити наших читателей з єдным из двох (другий у Гайдудорогу) Єпископськым Храмом, котрый за послідні десять рокув пережыв значні зміны. Помочи у сьом попросили сьме настоятеля храма, о. Мікловиша Мілова, котрый любезно отвітив на наші вопросы.

о. Мікловиш Мілов

Ред.: На самый перед, отче, розкажіть за себе, будьте добрі.

М. М.: Родив єм ся ту недалеко, у селі Ерпоток. Середню школу скончив єм у Паннонгалмі, потому пак дустав діплому Ніредьгазкуй Грекокатолицькуй Семінарії. 1975. рока вусятили ня на священника у рудном селі. Первое моє місто службы было у области Боршод, селі Пацін. Пузд-

нійше, 1981. рока перемістили ня у села Ніртейт и Ападь, де-м за 21 рук був парохом. Коли-м 2002. рока прийшов до Ніредьгазы, тогды найшов єм містний храм як изодну, так извонка у пудлум стави. Думам, же йсе, обновленя, стало причиною мого назначения гев у Ніредьгазу. Слава Богу, сполныма силами за послідні роки йсе вдало ся дуже красно, и вже мож уповісти, же Ніредьгазський Єпископський Храм достойный названя катедрального собора.

Ред.: Які были трудности пуд час ремонта? Які работы сьме исполнили?

М. М.: Обновленя сьме зачали з ремонта гарадічув, які вже были страшно небезпечні про жывот, бояли сьме ся, же дако ся може покалічити на них. Ведно з гарадічами одремонтowali сьме и городину церьковли: розобрали сьме элементы старуй, обновили и замінили фундамент, изоловавши го од замоканя. Потому пак зачала ся майбулша часть работы, зато же стіны до двох метрів горі, як извон, так и зодну были шалітрянні. На сяку высоту треба было докус збити вакованя онь до циглы, и розкопати на метер долу пудлогу и зробити єден вентиляційный шор з пороватого матеріала, а над ним постелити шор спеціального вакованя. Многыма місяцями службы правили ся у сякуй обстановці, же на два метри горі было видко лем циглу. Сяк тримали сьме и Золоту Літургію єпископа Сіларда, на церемонії были притомні многі члены єпископськуй капітулы. Коли стіны вусхли, інекційным способом межи циглу дали сьме спеціальный матеріал. Од тогды пруйшло вусям рокув, айбо стіны суть всяды сухі, не пудмокавуть. Коли йсе завданя сьме скончили, зачали сьме міняти у булш ги 100 ручнуй церьковли старі мозаичні

плиты на пудлозі. Пуд лавицями были возвышеня, а дале земля. У храмі стояв дуже пліснявий запах, зато сьме рішили розобрати лавиці, зробити їх куртшыма, одстранити деревляну пудлогу, помінати на камняну з пудогріванєм. Йсе требовало майбулшый кельчик – булше, ги 20 міліонув форінтув. Требало зняти 35 центув глины, жебы пуд рулы пудогріваня заляти бетон, таким кіпом побутілый запах нараз пропав, вшитка атмосфера у церьковли зліпшыла ся. По монтірованю пудогріваня храм дустав дуже красну мраморну пудлогу.

Ред.: Красно упозірує. Одкы сесь мрамор?

М.М.: Привезли го изза Дуная. Перед бурколованєм пудлогы раз треба было пофарбити стіны. Церьков дустала цалком иншакый цвіт. Переже колор стін був студений сіровато-зеленковатый, зато рішили сьме пофарбити добрі дихавучов фарбов теплого отінка. Коли кончили ся роботи зодну, зачали сьме ваковати извон, также на два метри высоты было збито вак онь до циглы. Звонка обновити мусай было вакованя вшиткуй церьковли, зато алаші стояли онь до верьха. Бадогова часть верьха тогды же была одремонтвана и пофарблена австрійськов фарбов з гарантієв на 20 рокув. Слава Богу, видиме, же из стріхов не є нияких проблем. Фарбу дустали сьме задарь, платили сьме лем за роботу, бо йсе з боку фірмы была референція, яку прийняла и одобрила інституція з впросув захраненя архітектурных памнятникув.

Ред.: Коли ся робили тоті роботи?

М.М.: Йсе было 2009. рока. Айбо спочиваня не послідовало. Люде, вірники віділи, же з рока на рук церьков стає красшов, зато не переставали жертвовати на нужды храма. И коли работы звон и зодну кончили ся, рішили реалізувати давній задум – поставити у грекокатолицькум храмі іконостас. Єпископ Філіп Кочіш дуже файно наплановав, іконостас робив ся не из обычного матеріала, а є обкладений мрамором. Цілоє Сятилище не было закрытоє, зато іконні шоры не увидиме, як то є у традиційных іконостасох. Айбо вун так є скомпонований, же вшиткі образы будуть на нюм. Апостолы, котрі у традиційнум іконостасі суть у окремум шорови, зображені суть на чотырех основных іконах. Готовый є сяточный шор и Тайна Вечеря. Вшиткого на іконостасі буде 68 образув, работа ищи ся не кончила, вна треує много часа. Малює образы єден умілець, обы вны были єднакі.

Ред.: Што уповісте за маляря?

М.М.: Умілець Томаш Шереш – єден молодой маляр, котрый лем минулого рока дустав фах маляря-реставратора у Будапешті. Вун має дуже файні работы, котрі свідчать, же їх исполнив уже сформований умілець, зрілый чоловік. Многі

ходять любовати ся єго образами до нашуй церьковли. Три основні іконы: Пресятої Богородиці, Ісуса Христа и Сятого Николая уже готові.

Ред.: Як ся будовав цілый іконостас?

М.М.: Металічний каркас заповнений є циглов и зроблений дуже прецізно файным майстером. Конструкція вмонтована у сулакы, які тримлють мраморну масу, зато она не тисне на пудлогу, што важно изза сістемы обогріваня.

Ред.: Ко вуберав мрамор?

М.М.: Хосновали сьме даскулько його видув, што видите суть рузного цвіта. Єден ремеселник з Нірбатора привіоз го, є межи нима и імпортований мрамор.

Ред.: За чийм проектом є реалізований іконостас?

М.М.: Пан єпископ Філіп Кочіш відів такий мраморный іконостас у Словакії, вун на нього справив муцный доим. Много раз уже ту на місті принимали ся важні зміны, также наш іконостас будовав ся не точно за планом.

Ред.: На коли буде готовый четвертый великий образ – Сятого Йоана Хрестителя?

М.М.: Думам, же у кунцєві літа.

Ред.: Як воспринимавуть прихожаны сякі великі зміны?

М.М.: Вшеліяко. Многі радовали ся їм, айбо были и такі, котрым ся не любить, же Олтарь буде затворений од вірникув, не так, ги при деревлянум іконостасі, який не затворять простор церьковли. Балдахін и реставрація давніх образув обыйшла ся у 10 міліонув форінтув, айбо днесь їх закрывать мрамор. А коли будуть готові ворота, то Олтарь ищи менше буде видко. Таким кіпом з єдного бока дако є радый, а з другого, дако переживать, же звонка не буде видко красоту Олтаря.

Ищи много яло робити ту, айбо изза мого переведеня на новое місто [о. Мікловш Мілов є переміщений у Бакталоврантгазу – Ред.], я вже не годен закончити сю роботу.

Ред.: Лишили сьте, отче, у Нїредьгазі красну памнятку за свої труды. Дякуву Вам за інтересну бесіду.

-лб

Товмачила: Рената Романюк

Русинський табір хранення традицій и материнського языка у Шайовпалфалі

Русинський табір хранення традицій и материнського языка первый раз був організований у єдному из сятых міст области Боршод-Абов-Земплин, густозаселеном Русинами и богатум русинськыма традиціями селі Шайовпалфала, у котрум фунгує єден из маймолодых Русинських Національних Само-справовань Мадяр-щини. Табір був організований 15-21. юнія 2013. рока про двадцять діти од шість до чотырнадцять рокув з Еделеня, Гейовкерестура, Комловшкы, Мучоня, Тисавошварі и Шайовпалфалы на вуграні конкурсній кельтункы од Міністерії Трудовых Ресурсов Мадярщини. Табір начав ся из Сятуї Літургії у містнум грекокатолицькум храмі, у кунци якуї парох Ласлов Полгарі привітствовав ушитых дітей, предсідателя ВРС и хователюв. По тому пак на торжественум отвореню табора притомных привітала предсідатель ВРС Віра Гіріц. Управителька табора Едіна Фекете, предсідатель РНС Шайовпалфалвы, познайомила притомных з програмов и представила новых хователюв: Марію Соночкі, Жужанну Токач, Габрієлу Гіріц, Адама Молнара. Основнов цілєв педагогічнуй програмы было, обы на занятях діти углубляли знатя языка, запам'ятованєм розвивали свої способности ку вошколованю и чутю музыки, упознали особости русинського жывота, старі и сочастні традиції, русинськеє народное ремесло, правила гармоничного сожытельства з природов. Шайовпалфала є чудотворным сятим містом, де находить ся мироточащий сятый образ и родив ся Шайовпалфаласький Ірмологій – первый церькувний співаник (1755.), написаний на церькувно-славянськум языкови. Главным завданєм у сему році тримали сьме представлення на материнськум языкови русинських народных и грекокатолицьких традицій. Занятя проводили ся у містностях

отвореного два роки сперед сїм паломницького дома и містнуй школы. Ту была застачена можливість тримати репетіції, танцевалні и музыкальні вечары, квізы, забавы и концерты. Програма табора обгортала углублення знать обрядов, які капчавуть ся Крачуна и Великодня, основных літургійных

молитв и співанок на церькувно-славянськум языкови, изготовлення з глины праздничных сімволув. Незабытні доимы про вшитых нас справило сяточное закрытя школьного рока ученикув Слова Божого Мішколцьского Апостольского Егзархата, на котрум був притомный єпископ-егзарх Др. Атаназ Орос. Грекокатолицькі діти з табора из доятостєв слухали у прохолод-

ных просторах храма інформацію пароха Ласло Полгара за історію сятого міста и чудотворного образа. У керетох педагогічнуй програмы діти з великов радостєв заучовали самостойно выбрані сцены из Біблії, котрі потому представили на галаконцерті. Безгатарну радость и много доимув дустали діти от екскурзій на застаченом про них автобусі з кондиціонерами у яскыню-шатню Мішколц-Таполцы, зоопарк и яскыню Сятої Анны.

Од имени ВРС и вшитых участникув табора дякуєме панови парохови Ласлову Полгарови за отцювську увагу и клопоты, Іштванови Шмітови за смачное їденя, Ілонї Товт за чистоту и опрятность околного стредка.

Бізувні сьме на того, же опубліковані у нашуй новинці поєдні діточі письма говорять самі за ся.

Едіна Фекете
Предсідатель РНС Шайовпалфалы

Товмачила: **Рената Романюк**

Письма из дитячого табору

„Мені табор дуже полюбив ся, бо была приятна обстановка, много програм и файні хователі. Не ігнорували сьме по забавках и учения русинського языка. Надіву ся, же и нарук буде возможность прийти ту у сесь табор, де знаву, же нас з радостёв чекавуть”.

Анна Маміс (Комловишка, 14 рокув)

„У первый день поселили сьме ся, а на другой учили сьме русинський язык и ходили у церьков. На третій день зучастили сьме ся у сяті ученикув теології, де з 16 команд заняли сьме 8 місто. На четвертый день путовали сьме на мішколцьський шtrand. На пятый день ліпили сьме из глины, а потому священник тримав з нами занятя з богословія. Шестого дня путовали сьме у мішколцьський зоопарк и на екскурзію у яскыню Сятуї Анны у Лілафюреді. Семей день: пушли сьме дому...”

Вісен Балот (Тисавошварі, 11 рокув)

„Я дуже добрі ся чула у таборі материнського языка. Ту я збогатила ся многыма доймами и найшла много новых цімборув и цімборашок. Компанія была майфайна, яка лем годна быти. Файна была и погода, не позеравучи на то, же дахто з нас майже дустав сонічний удар.

У первый день было знакомство и розселёваня по хыжах. На слідувучый день были сьме на літургії и бавили сьме ся у таборы. У понеділок участвовали сьме на закрытію учебного рока ученикув богословув, якоє мені дуже полюбило ся. А ищи зучастили сьме ся у конкурсі з шістнадцятьма командами. В уторок путовали сьме у яскыню у Мішколц-Таполці. Доста сьме ся накупали, а вечар бавили сьме ся и співали пуд гітару. На слідувучый день зрана было занятя з русинського языка, потому пак ліпили сьме из глины фігуры на тему Крачуна и Великодня. У четверь зясь табор путовав на екскурзію у зоопарк, який находит ся недалеко от Шайовпалфалы. По довгум шейталоуваню, пушли сьме пак у Лілафюред позерати яскыню Сятуї Анны. Сяк проводили сьме час у паломницькум домі Шайовпалфалы.

Хователі каждую минуту мерьковали на нас и были дуже кедвешні. Пішта-бачі дуже смачно варив

про нас. Я чула ся у таборі безмірно добрі. Надіву ся, же и у будучности раз буде возможность пуйти у русинський табор материнського языка!”

Крістіна Ковач (Мучонь, 14 рокув)

„Я дуже рада, же годна-м быти ту. Всё ми ся любило. Много-м ся научила и познала. Вшыткі люде ту были кедвешні. Май ми ся полюбила Шайовпалфала и церьков.”

Роксана Розгоні (Комловишка, 13 рокув)

„Я дуже радый, же муг ём быти ту. Файні были програмы и дуже полюбили ся екскурзії. Найшов ём ту много новых цімборув.”

Давід Береш (Шайовпалфала, 10 рокув)

„По прибытію у табор каждый повідав за ся. Дуже файні были програмы и забавы. Майліпшым была екскурзія у мішколцьску яскыню-шатню, лем една біда, же обпюк ём ся на сонцю. Бесідовали сьме и робили ангеликув. Днесь у четверь ходили сьме у зоопарк, де віділи сьме много шіковных, розумных малых и великих звірюв. Много сьме бавили у пінг-понг, волібал и я упознав нову спортивну забаву – мейту. Я дуже добрі ся чув у таборі, надіву ся, же и вшыткі діти также. У мене появило ся много новых цімборув.”

Левенте Демко (Еделень, 11 рокув)

„Табор був дуже файный, не позеравучи на спекоту. Файні были хователі, все помогали, ведно з нами рішали хоть-яку проблему. Дуже красочныма были програмы, наприклад, екскурзія у мішколцьський зоопарк. Я дуже добрі ся чув, рекомендуу вшыткым.”

Гергей Томаш Кіш (Гейовкерестур, 14 рокув)

„Коли я прибыв у табор, то уже відів на дворі файных хлопцов. А коли пудняв ём ся у комнату, то вже знав ём, же буду добрі ся чути ту. У понеділок ходили сьме на стадіон бавити у мейту. Уторок був майфайный, ибо были сьме у яскыні-шатні з басеном у Мішколці. А ище сперед сім бавили сьме ся у „мафію”.”

Бенце Фінціцкі (Шайовпалфала, 8 рокув)

Гєрємбєль и абація варошика Таполца

(Конець)

Поселєня Русинув у XVIII столїтю

По заключеню Сатмарського мира, зачало ся обновленя державы. На обезлюднену середню часть Алфєлда из гур даколи спонтанно, даколи и організовано приходила жыти значна кулькість люди. 1712. рока, за ініціяцієв абата Таполцы того часа, Вацського єпископа, а быв йсе гровф Мігаль Алтан, у суголі Гєрємбєля поселили ся русино-язичні бывателі грекокатолицькуй віры. Переселєнєм управляли так називані шолтєсы, сьак називали королєвських, панських и церькувних довірєних особ. Из сїм суть поязані офіційні документи, котрі ся находять у Егерськѹм Архієпископськѹм Архїві. 1. августа 1712. рока на засіданю Боршодськѹй жупы прозвучав офіційный росказ за залюдненя Гєрємбєля. Обывателі были ослободжені од дані на 3 роки, и также од „натуралных” йобадських повинностѹв (forspönt, што значит обовязателна безоплатна фурманка и роґсіо, т. є. застачєня жыючых там воякув). Первым етапом привандровало 16 йобадських и 9 желєрських фамілій ведно из повным газдувством, домашнєв худобов и вшєлиякѹма газдувськѹма серсами.

Шолтєсовська грамота захранила сї дані и имена глав фамілій.

Йобаді: Дєрдь Кіш берув, Янош Обєцкый, Семан Брасалига, Мігаль Бурьян, Федор Орос, Янош Сомоцкый (Соноцкый?), Мігаль Орос, Мігаль Товт, Ферєнц Сабов, Ариц(?) [Гриц? - ред.] Громоцкый, Томаш Товт, Петро Товт, Федор Снавковськый, Ферко Роман, Мігаль Снавковськый, Ферєнц Крайняк.

Желєрі: Дєрдь Кіш, Янош Дудаш, Андраш Гбур, Дийнєш Орос, Мартон Товт, Лукач Боднар, Илєйш Товт, Якоб Корчмарош и Вашко Громоскый.

Сєсі фамілії жыють и до тепєрь. Из многѹма сьакѹма именами мож стрїтити ся у Гєрємбєлю и днєсь. 1/3 з них Оросы и Товты, котрыма ипєн так именовали пришылякув містні Мадяре. За простым рахованєм 25 фамілій – сє было дас 150 чоловїк. Домашнѹй скотины было немного: 24 воля, 8 конї и 17 коров. Из сьакѹм газдувством зачав ся новѹй жывот у сєлі. Газдувська робота частєв была на ораниці, пашковї, вырубованю лїса и розшырєваню земелнѹй площї. На невеликих дарабох землі вурошчовали злаковї ростины, пак закладовали ся кєрты. Скотарство на пашкових великуй популярности не мало, инкаб кормили скотину у хлїві.

Ужє у сєредні вікы раховало ся важным винничарство. Не позєравучи на вто, жє булшє ги

100 пивниць пуд верьхами Дєбрї и Аг было побудовано пѹзднїйшє (пивницї кунця XIX. столїтя захранили ся до тепєрь), писемні жєрєла свїдчать, жє у „церькувних десятинох” фурт значну часть тримала „винна дань”. Привандоровавші Русины раз научили ся винничарствови, а пак продовжали и хранили його пережї сохташї у Гєрємбєлю.

Число жытелєв фурт лєм росло. Ищи єдно жєрєло указує, жє 1746. рока у протоколї церькувнѹй навщивы зафіксовано, жє в сєлі было 133 грекокатоликѹв, 22 – римокатоликѹв и 2 реформаты. У лїштї появили ся новї фамілії (Пастєрнак, Пичора, Бєндєрак, Тирпак, Чонтош, Магоч, Кєрейкяртов), што указує на вто, жє заселєня проходило у даскулькѹ етапѹв. Кулькість грекокатоликѹв вєсє лєм росло, што мож пояснити природным розмноженєм, порувний: 1769 – 20-25 сїмєй; 1746 – 133 особы; 1769 – 388 особы; 1792 – 544 особы; 1806 – 665 особы; 1825 – 831 особа; 1851 – 850 особы; 1863 – 1020 особы.

1776. рока Марїя Терєзія забрала абацію Таполца од Егерськѹй Єпископськѹй Єпархїї и даровала Мукачовськѹй Грекокатолицькѹй Єпархїї. Сьакѹм кїпом, у Гєрємбєлю не лєм духовным пастирєм, айбо и паном, став мукачовськый сьщєник. Велику ролю у розвою Гєрємбєля зограв єпископ Андрей Бачинськый (1732-1809). Вандрованя на юг было характерноє цїлоє XVIII. столїтя. Межи Русинув до днєсь ся стрїчавуть фамілії, што указувуть на происхожєня из жуп Боршод, Абов, напримїр фамілія Герємбєльскый.

1818. рока Мукачовськѹ Єпархїю подїлили, из 1821-20. рока Гєрємбєль ся односив ку Пряшовськѹй (пак у XX-ум столїтю ку Гайдудорозькѹй) Грекокатолицькѹй Єпархїї.

Цєрьков и школа, змїны русинського ідєнтїтєта

Вїдомости за перѹй храм грекокатоликѹв суть з 1712. рока, перїода їх заселєня. Йсє могла быти покрьта шїнглєв деревляна цєрьков з трєма турнями, яка была наново перебудована 1734. рока. Перва камняна цєрьков была побудована у перїод покровительства Андрея Бачинського 1795. рока. Айбо 15. сєптємбєря 1834. пуд час землєтрясєня, за якѹє ищи пѹзднїйшє много споминало ся, храм был пошкодженѹй. Зато трєба было го розобрати. По тому за тридцять рокув грекокатолики хосновали римокатолицькѹ цєрьков, аж докля 1868. рока посятили храм, котрый стоїть и до днєсь.

1746. рока грекокатолики ужє мали у сєлі своѹ

школу, за котру и пущнійше даскулько раз споминать ся у жерелох. Айбо Гёрёмбёль не став чисто грекокатолицьким русинським селом, уже у 19. століттю находиме ту значное число римокатоликув. (Римокатоликами первоначално, по всюю віроятности, были осідли ту Словаки, котрі языково уже скорі асімілювали ся з Русинами). Межи тым замерыковує ся чимдале майбулше число мадярських римокатоликув и реформатув. Не є случайностёв, же у 19. століттю у описовых и статистичных лексіконах авторы розрузняють *Товт*-вадь *Орос-Гёрёмбёль* и *Мадяр-Гёрёмбёль*. У сесь час намісто назвы *русинський* хоснують етнонімы *Товт* и *Орос* (Руський), а самі обывателі Гёрёмбёля онь до недавна називали себе Товтами. Містный говур є самайком діалектом, точну копію якого не мож найти у языковых атласох ани Словакії, ани України. Подобні мож найти у днешній Восточній Словакії, межи словацьких Русинув, на околицях Свидника, зато цалком годно быти, же булша часть поселенцов происходили ипен из сёго відика. Характерность гёрёмбёльського говора, же в нюм є много полонізмів, што указує на особности русинськонаселеных теріторій Карпатського регіона, што контактувать з Поляками. У тот же час, обывателі Гёрёмбёля все добрі розуміли ся из фурманёшським народом букських поселень регіона Гути (Буксентласлов Стара Гута, Буксенткерест Нова Гута, Рейпашгута, Гамор, Стара Маша), котрі хосновали словацькі говоры.

Важнов опорів русинського ідентітета и языка была грекокатолицька церьков и школа. В 1870-ых роках уже были явні признаки білінгвізма, а у XX-ум століттю процес языковой асіміляції чимдале лем ся посилював. Спомогала сёму также и повна зміна живота Гёрёмбёля. 1848. рока по ослободженю кметюв, паралелно з селським натуральным газдованём и винарством, у результаті возникнення варошув и поширення ремеслярства, появили ся нові возможности. Вурост Мішколця, формованя Таполцы у курортное місто вже у 1920-30-ых роках переформовали економіку села. Пріорітет дустала

базарна торговля молочными и земледільськими продуктами, застаченя таполцьких віл. Крім сего, про вухоснованя містну глины уже од 18. століття у Гёрёмбёлю вбудовали циглярський цех, який од 1890. рока фунговав ги виробна єдинка Мішколцьского парового циглярського заводу, што кардіально змінило живот єднуй части гёрёмбёльських обывателюв. Паралелно з сїм робочу силу принадлежовали діюшдёрський металургічний завод и боршодські вугляні бані, а села у свою очередь ставали кертварошськов агломерацієв и помалі ся прикапчовали ку варошум. Процес языковой асіміляції обывателюв майбулше спонаглив ся у результаті повстаня 1950. рока Великого Мішколця. У 1980-ых роках пуд час изгядовань Ласлова Карпаті и Мирона Жироша была возможность інтервюовати 10-12 особ. 2004. рока, у момент вуроблення CD-зборника *По послідній годині – русинський фолклор Гёрёмбёля* мож было записати уже лем співаня и молитвы 4-5 старших жун, котрых днесь, богужаль, уже не є межи нас. Айбо у Гёрёмбёлю лишила ся ищи грекокатолицька церькувна община и жыє свідомость русинського происхождения. Окрем споминаных выше изгядовань и вуданых сїм рокув сперед сїм CD и аудіоалбумув, за силу и снагу ку животу нашуй містну русинську сполности свідчать открытя памятника Раковцієви, Русинську Винну Пивниці, а также прадничні акції 300. ручного ювілея.

Пуд час праднованя 300. ручного ювілея перестягованя майзяс пудняв ся вопрос за вуданя монографії села. Булша часть изгядовань готова, даскулько пережых прац, рукописув и опрацованых текстув суть у музейови Отто Германа. Дай Боже, обы наша давня мрія ся осуществила!

Арнолд Товт

заміститель діректора Мішколцьского Музея

Отто Германа

Товмачила: **Ірина Скиба**

Честовані Читателі!

Май повну інформацію за живот Русинув Мадярщини годні сьте дустати на нашуй інтернет стороні: <http://ruszin.com>

Ипен там у меню глядайте и електронну верзію нашуй новинки!

Tisztelt Olvasók!

Bővebb információt a magyarországi ruszinok életéről WEB oldalunkon találhatnak:

<http://ruszin.com>

Ugyanitt található meg lapunk elektronikus verziója!

Пам'яті каноніка Пряшовський Грекокатолицький Єпархії

16 юлія 2013. рока на 88 рокови жывота спочив отець Нікефор Йосиф Петрашевич, священник з богатых и повнов борьбы біографієв, у котруй было и веденя церквувных хорув в Ужгороді пуд час послідной войны, и тюрма по нуй, и научное діятельство, и каждоденна священницька работа за довгі роки у днешнем Пудкарпатю,

Томаш Бубнов: “У нього був чудесный голос, шовковастый и баршоновый, а доведна пронизуючий тенор, знавучый исповняти соло, а кедь треба унісоно вливати ся в сполное співаня, примножовучи красу и силу молитвы.

Отець любив и знав говорити и бесідовати. Жывый позур и інтелект ёго глубоко доймав жаждучых знать молодых люди – в частности и мене. Безгатарно многим ём му обязанный, вун указав ми унікальность и многогранность греко-католицькуй культуры карпатського басена, дыхання и музыкальность суй великуй традиції, яка все вертат ся ку царству небесному.

Отець Нікефор фурт учив ся и изглядововав йсю культуру, написані ним за се тейкы, письма и нотні записы, вадь просто цидулки, а также тот

матеріал, што трафив му до рук, свідчать за ёго великі знатя и любов ку тому, што вун знав називати „уніатської бароко”.

Ушыткі свої діла священник творив зо смиренієм и любовлю, проповідувучи красу особостюв нашого народа – греко-католицького духа, рїтуала и культуры, був все жывоторадоствый, з усміхом у кутиках очей. Ги истинный ученый, отець Нікефор добрі розумів, же не буде годен докончити вышиткі діла дочиста, айбо може до каждого докласти свої ідеї.

Дякуєме Тобі отець Нікефор, співай нерушно дале з ангелськыма хорами, прославлявучи Господа нашого. Віруву, же такой тенор требує ся и на небесах!

Прощаву ся от Тебе з лювовлєв благодарного ученика.”

Товмачила: **Рената Романюк**

Пам'яті Др. Євгенія Пазуханича

24. юнія 2013. рока у Кішварді на вусямдесятум році жывота скончав ся Др. Євгеній Пазуханич, познатый псіхіатер, дорогой цїмбора, єдно-класник и колега многих из нас.

Др. Євгеній Пазуханич родив ся 29. марца 1934. рока у Мукачові на Пудкарпатю у фамілії інтелігентув. По сконченню началнуй школы 1944. рока продовжовав вошколованя у Мукачовськуй Руськуй Реалнуй Гїмназії. У суй інстїтуції, котру 1945. рока переіменовали на Руську Середню Школу имени Александра Пушкина, зматуровав 1951. рока. Потому успішно вступив на медичный факультет Ужгородського Універзітета, у котрум 1957. рока дустав дїплому „Summa cum laude”. По сконченню універзітета даскулько місяцюв працював доктором у селі Синевір, потому за направлєнєм Міністерії Захраненя Здоровля у селі Вулшаны Хустського району основав Областный Псіхіатрічний Центр, де працював главным доктором. За много роки Др. Євгеній Пазуханич був главным доктором Областного Псіхіатрічного Шпіталья у Берегсасі, а од 1966. рока – псіхіатром в Ужгородськум Варошськум Шпіталі. У результаті многоручнуй докторськуй практики на базі шпіталья вун основав Ужгородський Псі-

хіатрічний Діспанзер, одділення котрого – з денным стаціонаром – стало научным центром європейського уровня про ліченя душевнх хворот, и завідовав ним у якості главного доктора аж доки не перестяговав ся до Кішварды 2000. рока.

Доктор Євгеній Пазуханич роки своєю практики, помуч людєм, котрі требувуть позора и сочувства, раховав майуспїшным періодом свого жывота. Каждый, ко переступив поруг діспанзера, муг быти бізувным, же усміхнений, рішительный и дуже терпеливый доктор найде правильное рішеня ёго проблемы.

Др. Євгеній Пазуханич за визначное професійное діятельство был многократно угонорованный, айбо про него майбулшу радость значив щастливый и успішний живот пацієнтув, вун все з охотов говорив з нима за їх планы, заохочовав и пудтримовав їх.

И в Ужгороді, и в Кішварді ёго добрі знали, любили и честовали, у компанії з ним все пановала весела налада. Од часа основаня Кішвардського Русинського Самосправованя вун щиро спомагав у роботі, способляв захраненню русинських культурных цїнностей, дозераня материнського языка.

У послідній час Др. Євгеній Пазуханич чимдале майчасто хворів, сили го лишали, онь докля Господь призвав го до ся.

Вічна пам'ять, блаженний покій!

Товмачила: **Рената Романюк**

Krónika

Július

12-14.: A XII. Ruszin Világkongresszus 2013. július 12-14. között a ruszinok őshazájában, Kárpátalján - Ungvár, Munkács és Szolyvai helyszíneken ülésezett. A Kongresszusra több mint kilenc országból érkezett küldöttség, Magyarországot a Ruszin Civil Szervezetek Szövetsége képviselte. A vendégeket az Ungvári Bábszínház termében megtartott megnyitó ünnepségen a Kárpátaljai Megyei Államigazgatási Hivatal nevében Kácsur Ivan, a Hivatal helyettes vezetője és Busko Iván, az Ukrán Legfelsőbb Tanács képviselője üdvözölte. A küldöttek megválasztották az új vezetőséget, amelynek elnöke ismét Papuga Gyura lett, helyettesei Dr. Ljavinyec Sztjepán és Firczák Gyula.

28.: Ruszin kulturális és egyházzenei találkozót rendeztek a Dunaújvárosi Görögkatolikus kápolna védőszentjének, Szent Panteleimonnak az ünnepén. A Szent Liturgia egyházi-szláv nyelvű részeit a dunaújvárosi ruszin kamarakórus kísérte. Az Istentiszteletet követően a Szent Efrém Férfikar előadását hallhattuk, amelyet Bubnó Tamás, az énekkar művészeti vezetője remek történetekkel színesített.

A nagysikerű műsor után agapé következett, amely alatt a ruszin ételek kóstolója mellett Dr. Mudra László, a Dunaújvárosi Ruszin Nemzetiségi Önkormányzat elnöke a ruszin-magyar szókincsből vett néhány érdekességre hívta fel a vendégek figyelmét.

Augusztus

03.: Hagyományaihoz híven, augusztus első szombatján a Komlóskai Görögkatolikus templomban az Istenszülő Szűz Máriához szóló könyörgő ájtatossággal kezdődött a **Komlóskai Ruszin Nap**. A fellépők színes programmal szórakoztatták a több mint 200 fős vendégsereget. Köszöntőt mondott Giricz Vera, az Országos Ruszin Önkormányzat elnöke és Szemán Andrásné, a Komlóskai Ruszin Nemzetiségi Önkormányzat elnök-helyettese, a rendezvény főszervezője. Nagy sikert aratott a Komlóskai óvodások műsora. A gyerekeket arcfestés, babakészítés, gyöngyfüzés várta. A rendezvény hajnalig tartó ballal zárult.

03.: A Kárpátaljai Nagyszőlősi járás Alsóveresmart községben, születésének 110. évfordulóján, a Duchnovics Tudományos és Kulturális Egyesület (elnöke: Prodán Jurij), az Ungvári Nemzeti Egyetem Történelemtudományi Karának (dékán: Fenics Volodimir), Alsóveresmart közössége és Bendász Dániel helyi parókus, az ünnepelt fia kezdeményezésére és szervezésében, Szent Liturgia és a Munkácsi

Görögkatolikus Egyházmegyének a szovjet hatalom általi felszámolása című konferencia keretein belül **megemlékeztek Bendász István görögkatolikus kanonokról**, a Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye egyik hitvallójáról, ismert íróról és tudományos kutatóról.

17-19.: A Zuglói Ruszin Önkormányzat három napos **hagyományőrző kirándulást szervezett Kárpátaljára**. Az önkormányzat képviselői Ungváron Duchnovics Alexander születésének 210. évfordulója tiszteletére megkoszorúzták a ruszin történelem egyik legkiemelkedőbb egyéniségének szobrát, meglátogatták Munkács nevezetességeit, kirándulást tettek a Vereckei hágóra.

20.: Balog Zoltán, az EMMI minisztere Nemzeti Ünnepünk alkalmából a nemzetiségi oktatás területén kifejtett többéves, kiemelkedő tevékenységének elismeréseként **Trefort Ágoston Díjjal tüntette ki Kraszlán Istvánt**, az EMMI osztályvezetőjét. A hazai ruszin közösség nevében gratulálunk Osztályvezető Úrnak a kitüntetéshez és további sikereket kívánunk.

21.: Minszkben (Belaruszija) rendezték meg a **XV. Szlávisztikai Kongresszust**, amelyen 36 ország tudósai képviseltették magukat. A világszínvonalú tudományos fórumon a Kortárs ruszin irodalmi kisnyelvek címmel előadást tartott Dr. Káprály Mihály. A téma nagy érdeklődést és éles vitát váltott ki tudósok körében.

25-09.01.: Balatonszepezden a Budapest Belváros-Lipótváros Ruszin Nemzetiségi Önkormányzat (elnöke Donáth Lehel) megtartotta a **hagyományos Ruszin Nyelvi Tábor**t.

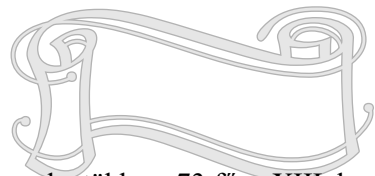
31.: Az **Országos Ruszin Önkormányzat testülete** Miskolctapolcán megtartotta soron következő rendes közgyűlését és a közmeghallgatást.

Szeptember

01.: Az Országos Ruszin Önkormányzat és a hazai ruszin nemzetiségi önkormányzatok, valamint az EMMI Támogatáskezelő támogatásával Borsod-Abaúj-Zemplén megye egyik kegyhelyén, Sajópálfalán második alkalommal **rendezték meg a Ruszin Búcsút**, amelynek szertartásait Dr. Orosz Atanáz, a Miskolci Apostoli Exarchátus püspök - exarchája vezette. Az Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárságot a rendezvényen dr. Budai Miklós úr, a Nemzetiségi Főosztály vezetőjének helyettese képviselte.

Népszámlálás 2011

A 2011. évi népszámlálás komoly feladatot jelentett képviselőinknek és a közösség tagjainak egyaránt. A népszámlálást megelőző időszakban önkormányzatainknál megbeszéléseket és 2011. július 16. Sajópálfalán konzultációt tartottunk, amelyek során hangoztattuk a népszámlálási adatok fontosságát a ruszin közösség fennmaradásában és működésének finanszírozásában. Az összeírási folyamatban több helyen tapasztaltuk az összeíró biztosok tájékoztatlan-ságát nemzetiségi kérdésekben, sőt előfordultak rosszindulatú megnyilvánulások is. Mégis a közzétett hivatalos népszámlálási adatok pozitív változásokat mutatnak, hiszen a magukat a ruszin közösséghez tartozók száma **186% nőtt!** 2001-ben 1098-an vallották magukat a ruszin közösséghez tartozóknak, 2011-ben – 3882; csökkent viszont a ruszint anyanyelvként beszélők száma a 2001-es 1113-ról 2011-ben 999, (az 1930.évi népszámlálás szerint 993 beszélték a ruszint anyanyelvként). Területi bontásban 2001-ben Budapesten 430 fő, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 168 fő, Pest megyében 116 fő, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 29 fő vallotta magát ruszinnak. A 2011.évi népszámlálási adatok szerint: Budapesten 789 fő, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 1457 fő, Pest megyében 351 fő, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 374 fő a ruszin nemzetiséghez tartozónak vallotta magát. Települési bontásban, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében Miskolcon 165, Edelényben 71, Pálházán 32, Sárospatakon 53, Szikszón 67, Tiszaújvárosban 41, Abodon 33, Baskón 59, Erdőhorvátiban 38, Filkeházán 54, Garadnán 46, Homrodon 48, Irotán 42, Komlóskán a lakónépesség 236 fő, ebből 159-en, vagyis 67%-a ruszin nemzetiségűnek vallotta magát, Múcsonyban 123, Sajópálfalán 55, Tolcsván 53, Vámosújfaluban 52 ruszin él. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében Nyíregyházán 108, Kisvárdán 50, Máriapócon 42, Tiszavasváriban 43, Dunaújvárosban 47, Vácon 30, Egerben 37, Gyöngyösön 57, Pécsen 61 ruszin nemzetiségű él.

Budapesten a legtöbben, 73 fő, a XIII. kerületben vállalták nemzetiségüket, 45 a II., 40 a III., 49 a IV., 37 a VII., 43 a VIII., 44 a X., 41 a XI., 56 a XIV., 41 a XVI., 48 a XVII., 44 a XVIII. kerületben. A népszámlálási adatok szerint a jelenleg központi költségvetési támogatásban részesülő települési ruszin nemzetiségi önkormányzatok területén nem élnek ruszinok a Pest megyei Budaörsön és Dabason, a Komárom-Esztergom megyei Nyergesújfalun és a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Rakamazon.

A legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint a 2011.évi népszámlálási adatok a ruszinokat a nemzetiségek között a negyedik helyre sorolták, 1154-en rendelkeznek felsőfokú diplomával, 1132-en érettségivel, 509-en középfokú szakmai oklevéllel, 647-en 8 évfolyamos általános iskolai végzettséggel, 440 az előbbinél alacsonyabb képzéssel.

A ruszinok kórfája is biztató folyamatot mutat: ha 2001-ben a 14 év alattiak száma 89 fő volt, ez 2011-ben 299-re emelkedett; a 15-39 év közöttiek 2001-ben 417 fő, 2011-ben 1229, 40-59 év közöttiek létszáma 2001-ben 390 fő volt, ez 2011-ben 1286-ra emelkedett; a 60 év felettiek 2001-ben 202 fő, 2011-ben pedig 1066 fő volt.

Érdekesen alakultak a vallási hovatartozás megvallásáról szóló adatok: 2011-ben Magyarországon 1777 fő, a ruszinok 46% görögkatolikus, 31 fő ortodox, 35 fő evangélikus, 19 fő buddhista, 9 fő iszlámhívő, 26 fő izraelita, 306 fő ateista, 477 fő nem válaszolt a kérdésre.

A Nemzetiségek jogairól szóló 2011.évi CLXXIX. törvény értelmében 2014-től a települési nemzetiségi önkormányzatok működési költségvetési támogatásának összege a településen magukat egy adott nemzetiséghez tartozók számától függ, vagyis a jelenlegi támogatás 3%-a, ha a nemzetiséghez tartozók száma négy főnél kevesebb, 50%-a, ha 4 és 30 fő között van, 100%-a ha 31 és 50 között és 200%-a, ha meghaladja az 50 főt.

A KSH adatai alapján

Örömmel és szeretettel gratulálunk Daragó Zoltánnak, az ORÖ egyik ösztöndíjasának, aki fellépéseivel emelte ünnepeink színvonalát, a Dán Királyi Zeneakadémia énekszakára való felvételéhez. A hazai ruszin közösség nevében, sikerekben és élményekben gazdag életpályát kívánunk!

A ruszinok életében az egyház mindig fontos szerepet töltött be, ezért döntöttünk egy új, a Hajdúdorogi Egyházmegye és a Miskolci Apostoli Exarchátus templomait bemutató cikk-sorozat elindításáról.

Nyíregyházai Püspöki Társszékesegyház felújítása

A Ruszin Nemzeti Ünneprésztvevői észrevehették, hogy a közeli múltban Püspöki Társszékesegyház rangjára emelt templomban új ikonosztácion készül. Az 1896-ban Vojtovics Bertalan és Borzó Mihály tervei alapján épület eklektikus belső díszítése ékes bizonyítéka a Magyarországi görögkatolikus közösség százéves történelmének. A vidéki emberekre szokatlanul hatott a 20. század elején készült kupola modern festészete, a színes ablaküvegek, és végül a jelenleg még épülő ikonosztácion, amely közelít az ősi bizánci hagyományokhoz és erősíteni hivatott az 1964. évben a Vatikáni Zsinat által elfogadott, a görögkatolikus templomok bizánci építészeti értékek megőrzését célzó határozatát. Úgy tűnik, hogy a Zsinat döntései meglehetősen lassan valósulnak meg. A színes ablaküvegeken láthatjuk annak az időszaknak az eseményeit,

amikor a múlt század elején, az elmagyarosodott nyíregyházi ruszin lakosság kérelmezte, hogy a szertartásokat egyházi-szláv nyelv helyett magyarul végezzék. A Vatikán azt ajánlotta a magyar görögkatolikusoknak, hogy használják a görög nyelvet. Ennek nyomait görög feliratok alakjában láthatjuk az oldalt elhelyezett ablaküvegeken. A központi színes ablaküvegen láthatjuk Dudás Miklós püspököt, aki X. Piusz pápa (1903-1914) előtt térdel.

Mai cikkünkben megpróbálkozunk azzal, hogy bemutassuk olvasóinknak a két Püspöki Székesegyház egyikét, a Nyíregyházait, amely az utóbbi tíz évben jelentős változásokon ment át. Ehhez segítségül hívtuk Miló Miklós parókus urat, aki készségesen válaszolt kérdéseinkre.

Miló Miklós parókus

Káprály M.: Legyen szíves, néhány mondatban mutakozzon be.

Miló M.: Itt a közelben, Nyíregyházától 22 kilométerre, Érpatakon születtem 1949. december 17-én. Középiskolai tanulmányaimat Pannonthalmán, majd Nyíregyházán, a Hittudományi Főiskolát végeztem. 1975-ben szenteltek papá, szülőfalumban-Érpatakon. Az első állomáshelyem Borsod megyében, a Bodroghözben, Páciban volt, ahol 6 évig teljesítettem szolgálatot. Később 1981-ben Nyírtét, majd Apagy községekbe kerültem el, ahol 21 évig voltam parókus. Amikor 2002-ben Nyíregyházára kerültem, a templomot kívül-belül nagyon romos állapotban találtam. Nagyrészt ez volt az oka az áthelyezésnek - a templom rendbetétele. Hála Istennek, az emberek összefogásával az eltelt évek alatt ez nagyon szépen sikerült és ma már ellehet mondani, hogy a Nyíregyházi Püspökségi Templom, a Társszékesegyház méltó a névre.

Káprály M.: Milyen nehézségekkel járt ez a rendbetétel? Kérem, ejtsünk néhány szót a munkálatakról?

Miló Miklós: A munkálatokat a templom lépcsőjével kezdtük, mert már életveszélyes volt, attól féltünk, hogy valaki valakinek baja eshet. A lépcsővel együtt a templomkerítést is felújítottuk: az elemeket szétszedtük, kijavítottuk és egyúttal a kerítés lábát is kicseréltük a vizesedés miatt. Ezután következett a legnagyobb munka, mivel a falak 2 méter magasságban kívül-belül salétromosak voltak és ebben a magasságban le kellett verni a vakolatot egészen a tégláig, sőt egy fél méter mélységben meg kellett ásni a padlózatot és oda egy szellőztető réteg került be, lukacsos anyag, és végül a megfelelő vakolat. Hónapokon keresztül a szertartásokat is ilyen körülmények között végeztük, hogy 2 méter magasságban csak a téglát lehetett látni. Többek között így tartottuk Szilárd Püspök Úr Aranymiséjét. A szertartáson nagy számban vettek részt a püspöki kar tagjai és a templom ilyen állapotban volt. Amikor kiszáradt a fal, injektoros módszerrel, megfelelő anyagot fújtak be a téglák közé és az eltelt már nyolc év és a fal állja az idők viszontságait, mindenhol száraz, nincs vizesedés. Amikor ezzel a feladattal elkészültünk, akkor időszerűvé vált a több mint 100 éves templom aljzatán, a régi mozaik lapok cseréje. A padok alatt dobogó volt, alatta pedig föld. Nagyon dohos szag volt bent a templomban és akkor döntöttünk úgy, hogy a padokat szétvágjuk, rövidebbek lesznek, a padlózat kikerül és a templom padlófűtést kap. Ez egy rendkívül nagy beruházás volt, több mint 20 millió forintba került a kivitelezése. 35 cm földet szedtünk ki, erre azért volt szükség, mert a padlófűtést alá kellett építeni a betonszigetelést és attól a pillanattól

megszűnt a dohos szag, megváltozott a templom légköre. A padlófűtés beszerelése után a templom aljzata márvány burkolatot kapott, ami nagyon szép és imponáló.

Káprály M.: Ha jól látom, ebben a felújításban nagy szerepe van a márványnak. Honnan származik a márvány?

Miló Miklós: Dunántúlról hoztuk. A padlóburkolat előtt a templombelső festését kellett megoldani. Egészen más színt kapott a templom. Előtte nagyon rideg, zöldes színű, sötét volt a templom falainak a színe, ezért egy bensőségebb, meleg színárnyalat és jól szellőző festék mellett döntöttünk. Amikor a benti munkákkal végeztünk, akkor a külső vakolattal folytattuk, hiszen 2 méter magasságban itt is le volt verve tégláig a fal. Egybe kellett dolgozni az egész vakolatot, ezért a templom egész tetőmagasságáig be volt állványozva. Ugyanakkor a templom tetőnek a javítása és festése is megtörtént. Ez egy osztrák cég által forgalmazott festékekkel valósult meg, amire 20 év garanciát vállaltak. Hála Istennek úgy látjuk, hogy nincs semmi gond vele. Nekünk a festékért fizetnünk sem kellett, csak a munkadíjat, hiszen ez egy referencia munka volt a részükről, amit a műemlékvédelem elfogadott és jóváhagyott.

Káprály M.: Mikor végezték el ezeket a munkálatokat?

Miló Miklós: Ez 2009-ben történt. Nagy pihenés után sem volt, mert az emberek, a hívek látták, hogy évről-évre szépül a templom, így az adakozás sem szűnt meg. És amikor már a templomot kívül és belül rendbe hoztuk, akkor kezdődött el a több évtizeddel ezelőtt megfogalmazódott óhaj valóra váltása - a görög katolikus templomban legyen ikonosztáz. Kocsis Fülöp Püspök Úr egy különlegesen szép művet képzelt el, és ezért az ikonosztáz nem a megszokott, bevált anyagból készült, hanem márvány burkolatot kapott. A teljes Szentélyt nem zártuk le és így a képsort sem úgy látjuk, mint a hagyományos ikonosztáz. Igyekeztünk azonban úgy megtervezni az ikonosztáz, hogy a szentképek mind rajta legyenek. Mert a négy alapképnél is az Apostolok vannak rajta, ami a hagyományos ikonosztáznál egy-egy sort szokott képezni, az ünnepsor az megvan, az utolsó vacsora szintén, ahogyan én számoltam 68 képből áll majd a teljes ikonosztáz, és ezek a munkálatok még folyamatban vannak, mivel a képek festése nagyon időigényes. Egyetlen művész készíti, pontosan azért, hogy a képek egyformák legyenek, tehát ugyanaz a kéz készítse el és ezért is húzódik el a képek megalkotása.

Káprály M.: Láthattuk-e már a festő munkáit itt Nyíregyházán?

Miló Miklós: Seress Tamás a festő, egy fiatal ember, aki tavaly végzett restaurátor szakon, Budapesten. Nagyon szép művei vannak, a már elkészült képek

érett emberre vallanak. Mindenki csodájára jár a templomba. Az ikonosztáz három alapképe már elkészült: Istenszülő, Jézus Krisztus és Szent Miklós ikonja.

Káprály M.: Milyen technológiával épült az ikonosztáz?

Miló Miklós: Nagyon precíz szakember volt, aki az ikonosztáz fémes vázát elkészítette. A szerkezet pillérekbe van becsavarozva és ezek tartják az egész ikonosztáz márvány tömegét, ily módon az nem nyomja a padlózatot, ami fontos a fűtés miatt. Ezek tartják az egész ikonosztáz a márvány tömegét. Miután a vasszerkezet elkészült téglát építettek bele és majd erre került rá a márványt.

Káprály M.: Ki választotta a márványt?

Miló Miklós: Többféle márványt használtunk fel, amint az a színekből is látszik. Egy Nyírbátorban élő kisiparos szerezte be az anyagot, ő dolgozik ilyen kövekkel. Van benne külföldi származású márvány is, emlékezetem szerint 4féle márványból van összeválogatva.

Káprály M.: Kitől származik az ötlet, hogy megvalósítsák ezt a nem mindennapi elképzelést?

Miló Miklós: Kocsis Fülöp Püspök Úr Szlovákiában látott egy ilyen márvány ikonosztáz, amely nagy hatással volt rá. A munkafolyamat során nagyon gyakran a templomban fogalmazódtak meg a megvalósítás lehetőségei, ezért az ikonosztáz nem pontosan a terv szerint épült, mert a módosítások nélkül nem lehetett volna elkészíteni.

Káprály M.: Három nagy kép már elkészült. Mikor készül el a negyedik, ha jól tudom Keresztelő Szent Jánost ábrázoló kép?

Miló Miklós: A nyár végére valószínű, hogy kész lesz, a festő most külföldön tartózkodik.

Káprály M.: Hogyan fogadták a hívők ezt a nagymértékű változást?

Miló Miklós: A fogadtatás különböző volt, sokan örültek a változásnak, de voltak olyanok is, akik úgy látták, hogy a Szentély el van zárva a hívektől, tehát nem olyan, mint a fa alapú ikonosztáz, ami sokkal szellősebb. A baldachin és a meglévő képek restaurálása 10 millió forintba került, azokat most eltakarják a márvány elemek. Ha majd fölkerülnek az ajtók, amelyek még nem készültek el, akkor a Szentély még inkább el lesz takarva. Tehát egyrészt örülnek, hogy lesz gyönyörű ikonosztáz, de ugyanakkor ott van az aggály, hogy ebben az esetben nem fog látszani a belső részek szépsége.

Sok teendő van még hátra, de sajnos az áthelyezés miatt, nem tudom befejezni ezt a munkát.

Káprály M.: Szép emléket hagyott ránk. Köszönöm a beszélgetést.

Anyanyelvi Ruszin Hagyományörző Tábor Sajópálfala, 2013. június 15-21.

Anyanyelvi Ruszin Hagyományörző Táborra első ízben került sor a ruszinok által sűrűn lakott, a ruszin népi hagyományokban gazdag Borsod-Abaúj-Zemplén megye egyik kegyhelyén – Sajópálfalán, ahol az ország egyik legfiatalabb Ruszin Nemzetiségi Önkormányzat működik. A tábort 2013. június 15-21. között 20, 6-14 éves, Edelényből, Hejőkeresztúrról, Komlóskáról, Múcsonyból, Tiszavasváriból és Sajópálfaláról érkezett gyermek részére szervezte meg az Országos Ruszin Önkormányzat az EMMI Támogatáskezelő pályázatán nyert összegből. A tábor a Sajópálfalai Kegytemplomban Szent Liturgiával kezdődött, amely végén Polgári László, parókus úr üdvözölte a táborba érkezett gyerekeket, az ORÖ elnökét és a nevelőket majd a hivatalos megnyitón Giricz Vera, az ORÖ elnöke köszöntötte a jelenlévőket. Fekete Edina, a Sajópálfalai RNÖ elnöke, a tábor vezetője ismertette a programot, bemutatta a tábor nevelőit: Szonoczky Máriát, Takács Zsuzsannát, Giricz Gabriellát, Molnár Ádámot. A pedagógiai program legfontosabb célja az volt, hogy a foglalkozásokon a gyerekek elmélyítsék nyelvtudásukat, memorizálással fejlesszék tanulási képességeiket és zenei érzéküket, megismerjék a ruszin életforma sajátosságait, a régi és az élő hagyományokat, a ruszin népi kézművességet, a természettel való harmonikus együttélés szabályait. Sajópálfala, az ismert görög-katolikus kegyhely, a Könnyező Kegykép otthona és a Sajópálfalai Irmologion – az első, egyházi-szláv nyelven íródott egyházi énekes könyv születésének helye. Idén az autentikus ruszin népi és a görögkatolikus vallási hagyományok anyanyelven való megismertetését tartottuk legfontosabb feladatunknak. A foglalkozások a két éve felavatott Zarándokház, a közelében lévő iskola minden szükséges berendezéssel ellátott

termeiben zajlottak és lehetőséget biztosítottak összpörbák, főpörbák, táncházak, zenés esték, vetélkedők, társas játékok és műsorok lebonyolításához. A tábor programja az év két legnagyobb egyházi ünnepünk – a Karácsony és a Húsvét hagyománykörének mélyebb megismerésére, a görögkatolikus liturgia alapvető imádságainak, énekeinek egyházi-szláv nyelven való megtanulását tartalmazta és az ünnepekhez kapcsolódó szimbólumok agyagból való elkészítését. Felejthetetlen élményt jelentettek mindnyájunk számára a Miskolci Apostoli Exarchátus Hittanosok Évzárójának ünnepi rendezvényei, amelyeken részt vett Dr. Orosz Atanáz, püspök-exarcha. Meghatottan hallgatták a táborozó görögkatolikus gyermekek a templom hús épületében Polgári László parókus úr előadását a

Kegytemplom és a Kegykép történetéről. A pedagógiai program keretében a táborozó gyerekek nagy örömmel tanulták meg az általuk a Bibliából választott jeleneteket, amelyeket a táborzárón sikerrel előadtak. A bérelt, légkondicionálóval ellátott buszon megvalósult kirándulások a Miskolc-Tapolcai Barlangfürdőbe, a Vadaskertben és az Anna-barlangba határtalan örömet és számtalan élményt jelentettek a táborozó gyermekeknek.

Az ORÖ és a tábor összes részvevője nevében köszönjük Polgári László parókus úr atyai fegyelmét és gondoskodását, Smith Istvánnak a finom ételeket, Tóth Ilonának a tiszta és rendezett környezetet.

Meggyőződésünk, hogy a lapunkban közölt táborozó gyerekek levelei önmagukért beszélnek.

Fekete Edina
Sajópálfalai RNÖ elnöke

Levelek az ifjusági táborból

„Nekem nagyon tetszett ez a tábor, mert jó volt a hangulat, sok volt a program, kedvesek a nevelők. Nem hanyagoltuk el a ruszintanulást a játékok mellett. Remélem, jövőre is eljöhettek ebbe a táborba, ahol tudom, hogy szívesen várnak.”

Matisz Anna (Komlóska, 14 éves)

„Az első napon még csak berendezkedtünk, de a második napon ruszint tanultunk, valamint templomba mentünk. A harmadik nap hittanos hálaadáson vettünk részt, amiben 16 csoportból 8. helyezést értünk el. Negyedik nap a miskolci strandra mentünk. Az ötödik napon agyagoztunk, a pap bácsi hittant tartott és a templomról beszélt. Hatodik nap a miskolci vadasparkba, valamint Lillafüreden az Anna barlangba mentünk. Hetedik nap: elutazás...”

Balogh Vivien (Tiszavasvári, 11 éves)

„Nagyon jól éreztem magam a ruszin anyanyelvi táborban. Rengeteg élménnyel gazdagodtam és sok barátot szereztem. A társaság a lehető legjobb volt. Az idő is kedvező volt, ahhoz képest, hogy néha majdnem napszúrást kaptunk.

Az első nap ismerkedés volt és berendezkedés a szobánkban. Másnap liturgián voltunk és a táborban játszottunk. Hétfőn a hittanos tanérvárón vettünk részt, ami nekem nagyon tetszett. Tizenhat csapattal együtt versenyeztünk. Kedden a miskolctapolcai fürdőben voltunk. Kipancsoltuk magunkat kellőképpen, este pedig játszottunk és gitárkísérettel énekeltünk. Másnap ruszin foglalkozás volt reggel, aztán agyagoztunk. Karácsony és Húsvét témában készítettünk különféle agyagszobrokat. Csütörtökön újra kirándulni indult a táboros csapat a vadasparkba, ami nincs messze Sajópálfalától. Hosszú sétánk után, a lillafüredi Szent Anna barlangba mentünk. Így telt ez a pár nap a zárandokházban.

A nevelők minden pillanatban figyeltek ránk és jó fejek voltak. Pista bácsi nagyon jól főzött nekünk. Eszméletlenül jól éreztem magam ebben a táborban. Remélem, máskor is lesz alkalmam elmenni egy ruszin anyanyelvi táborba!”

Kovács Krisztina (Múcsony, 14 éves)

„Nagyon örülök, hogy itt lehettem. Minden tetszett. Sok mindent megtanultam és megismertem. Jó fejek voltak azok az emberek, akiket megismertem. Nagyon tetszett Sajópálfala és nagyon a templom is.”

Rozgonyi Roxána (Komlóska, 13 éves)

„Nagyon jól éreztem magam. Jók voltak a mindennapi események. Sok élménnyel, játékkal, tanulóssal következett a sok jó cselekedet. Sokat kirándultunk. Finom volt az étel is, amit Pista bácsi készített nekünk. Nagyon jó barátokra leltem.”

Pozsgai Fruzsina (Múcsony, 15 éves)

„Nagyon örülök, hogy itt lehettem. Jók voltak a programok és nagyon tetszettek a kirándulások. Sok barátot szereztem.”

Béres Dávid (Sajópálfala, 10 éves)

„Nagyon örülök, hogy itt lehettem. Megtanultam, megismertem mindent. Jók voltak az élmények, programok. Sok minden tetszett nekem. Megismerkedtem mindenkiel.”

Szűcs Laura (Komlóska, 12 éves)

„Amikor megérkeztünk mindenki bemutatkozott. Jók voltak a programok és a játékok is. A legjobb az volt, hogy elmentünk a Miskolci Barlangfürdőbe, de az a baj, hogy leégtem. Beszélgettünk és angyaláztunk is. A mai napon (csütörtökön) elmentünk az állatkertbe, ahol sok ügyes, okos, aranyos nagy és kicsi állatkát láttunk. Sokat ping-pongoztunk, röplabdáztunk, és megismertem egy új sportot, a métát. Szerintem ez a tábor nagyon jóra sikeredett. Nagyon jól éreztem magam, és remélem a többiek is. Szereztem jó sok új barátot, és jó volt.”

Demkó Levente (Edelény, 11 éves)

„Nagyon jó volt a tábor, annak ellenére is, hogy nagyon meleg volt. A nevelők jó fejek voltak, segítettek, ha valami problémám volt, és együtt megoldottuk. Élmény teli programok voltak, például a miskolci vadasparki kirándulás. Jól éreztem magam ebben a táborban, mindenkinek ajánlom.”

Kiss Gergely Tamás (Hejőkeresztúr, 14 éves)

„Amikor megérkeztem a táborba, már láttam kint a fiúkon, hogy jó fejek. Mikor pedig felmentem a szobába, már gondoltam, hogy jól fogom érezni magam. Egy hétfői napon elmentünk a sportpályára métázni. A keddi nap volt a legjobb, mert elmentünk a barlangfürdőbe Miskolcra. De még az előtt „maffiózósát” játszottunk.”

Fincicki Bence (Sajópálfala, 8 éves)

„Jó volt a tábor, mert voltunk a strandon. Ruszint is tanultunk. Hittan óra is volt. Jó volt a kaja.”

Venczel Martin (Edelény, 13 éves)

„Amikor a táborba megérkeztem, ki se akartam pakolni, mert féltem, hogy milyen lakótársakat kapunk. Utána mindenkivel megismerkedtem és két helyes kislányt kaptunk magunk mellé. A táborban mindenki nagyon kedves és minden nagyon jó volt, úgy a programok, mint a foglalkozások.”

Tasi Virág (Tiszavasvári, 12 éves)

Miskolc-Görömböly

(Befejező rész)

A ruszin lakosság betelepülése, 18. század

A szatmári béke után megkezdődött az ország újjáépítése. A lakatlanná vált középső, alföldi területekre a hegyvidékről spontán vagy szervezett módon érkeztek jelentős tömegben telepes csoportok. A korabeli tapolcai apát, gróf Althan Mihály váci püspök kezdeményezésére görög katolikus vallású, ruszin nyelvű szláv lakosok érkeztek a pusztán maradt Görömbölyre 1712-ben. A telepítéseket a *scultetus* (magyarosan *soltész*) megnevezésű királyi, földesúri, egyházi megbízottak szervezték és irányították.

Az egi püspöki levéltárban megtalálhatók az ide vonatkozó eredeti dokumentumok. 1712. augusztus 1-én Borsod vármegye közgyűlésén kihirdették a nádor leiratát, Görömböly újbóli benépesítésére. A megtelepedők számára három évre adómentességet, és a természetbeni jobbágyszolgáltatások (*forspont*, azaz kötelező ingyen fuvar, és *porció*, azaz a beszállásolt katonaság ellátása) alóli mentességet biztosítottak. Az első csoporttal 16 jobbágy és 9 zsellér jogállású családfő érkezett, teljes háznépével, jószágaival és gazdasági felszerelésével együtt. A telepítés tényét rögzítő *soltészlevél* megőrizte a telepes családfők neveit:

Jobbágyok: Kiss György bíró, Obeczki János, Braszálga Szemán, Burján Mihály, Orosz Fedor, Somoczky (Szónoczky?) János, Orosz Mihály, Tóth Mihály, Szabó Ferenc, Gromoczky Aricz (?), Tóth Tamás, Tóth Péter, Sznavkoczky Fedor, Román Ferkó, Sznavkoszky Mihály, Krajnyák Ferenc.

Zsellérek: Kiss György, Dudás János, Gbur András, Orosz Dénes, Tóth Márton, Bodnár Lukács, Tóth Illés, Korcsmáros Jakab, Gromoszky Vasko. A családnévek tanulságosak. Közülük több ma is megvan Görömbölyön, az egyharmadát kitevő *Orosz* és *Tóth* pedig egyértelműen a beköltözők korabeli magyar nyelvű etnikai megnevezését őrzi. A 25 családban egyszerű becsléssel legfeljebb 150 főre tehetjük a teljes népességet. Állatállományuk sem volt gazdag: összesen 24 ökörrel, 8 lóval és 17 tehénnel kezdtek új életet a faluban.

A gazdálkodás részben az egykori szántóművelés és legeltetés folytatását, részben erdőirtást és új területek birtokba vételét jelentette. A szűkös kiterjedésű, agyagos talajokon szerény mértékű gabonatermesztés és később kertművelés zajlott. A legeltető állattartás sohasem volt jelentős, a lábasjószágot inkább a házaknál istállózva takarmányozták, mert az igaerő és a tejhaszon volt a fontosabb. Már a középkorban is fontos ágazat volt azonban a szőlőművelés és bortermelés. A *Debri* és az *Ág-hegy*

több száz pincéje ugyan javarészt későbbi (a mostaniak a 19. század végétől kezdve épültek), de az írott források tanúsága szerint az egyházi tizedben mindig jelentős arányt képviselt a bordézsma. A beköltöző ruszinok is megtanulták és tovább éltették Görömböly szőlő- és bortermelő hagyományait.

A betelepülők lélekszáma folyamatosan gyarapodott. A következő írott forrás, az 1746-ban rögzített *Canonica Visitatio* (egyházlátogatási jegyzőkönyv) 133 fő görög katolikust, 22 római katolikust és 2 reformátust talált a faluban. A jegyzékbe vett újabb családnévek (*Paszternák, Pichora, Benderák, Tirpák, Csontos, Magocs, Kerékjártó* stb.) arra utalnak, hogy a betelepülés a század folyamán több hullámban történhetett. A görög katolikusok száma folyamatosan emelkedett, ami a természetes szaporulattal csak részben magyarázható: 1712-ben - 20–25 (család), 1746-ban - 133 fő, 1769-ben - 388 fő, 1792-ben - 544 fő, 1806-ban - 665 fő, 1825-ban - 831 fő, 1851-ben - 850 fő, 1863-ban - 1020 fő.

A tapolcai apátságot 1776-ban Mária Terézia elvette az egi érsekségtől, és a munkácsi görög katolikus püspökségnek adományozta. Így a Görömbölyön többségben lévő görög katolikusoknak már nemcsak egyházi szervezete, de földesura is a mindenkor Munkácsi Egyházmegye püspöke lett. Kiemelkedő jelentőségű e korszakban Bacsinszky András (1732–1809) püspök személye, akinek nagy szerepe volt Görömböly lakosságának megszilárdításában. (A délre tartó népvándorlás ugyanis az egész 18. századot jellemezte, a bács-szerémi ruszinok körében így máig megvannak a Borsodi, Abaúji eredetre utaló családnévek, pl. a *Gerembelszki* is.) 1818-ban a munkácsi egyházmegyét felosztották, 1821-től Görömböly egyházilag az eperjesi (majd a 20. században a Hajdúdorogi egyházmegyéhez tartozott).

Egyház és iskola, a ruszin identitás változása

A görög katolikusok első templomáról már a betelepülés évében, 1712-ben vannak adatok. Ez egy zsindeellyel fedett, háromtornyú kis fatemplom lehetett, melyet 1734-ben újjáépítettek. Az első kőtemplomot Bacsinszky András kegyurasága idején, 1795-ben emelték. Ez azonban 1834. szeptember 15-én, a később is sokat emlegetett bükk aljai földrengésben megrongálódott, és le kellett bontani. Ezt követően a görög katolikus hívek harminc évig a rómaiak templomát használták, mígnem 1868-ban felszentelték a ma is álló templomot.

1746-ban a görög katolikusoknak már iskolájuk volt a faluban, amelyet később is rendszeresen említene a források. Görömböly azonban nem vált tisztán görög katolikus ruszin településsé, már a 19.

században jelentős számú római katolikust is találunk. (A római katolikusok is eredetileg feltehetően betelepült szlovákok, akik nyelvileg már korán a többségi ruszinokhoz asszimilálódtak.) Mellettük egyre növekvő számú római katolikus és református magyar lakosság is kimutatható. Nem véletlen, hogy a 19. században megkülönböztetik *Tót-* vagy *Orosz-Görömbölyt* és *Magyar-Görömbölyt* az ország leíró, statisztikai lexikonokban. A ruszin elnevezés helyett ekkoriban a *tót* és az *oros* etnonímiát használták, és a Görömbölyiek önmagukra is a *tót* elnevezést alkalmazták egészen a közelmúltig. A helyi nyelvjárás egy sajátos tájnyelv, amelynek pontos hasonmása sem Szlovákia, sem Ukrajna nyelvatlazsán nem található. Hozzá hasonlókat a mai Kelet-Szlovákiában, a szlovákiai ruszinok körében, Svidník környékén találunk, így valószínűsíthető, hogy a betelepülők többsége e vidékről származott. A görömbölyi nyelvjárás jellegzetessége a sok polonizmus, ami már a Kárpátokon túli, a lengyelséggel érintkező ruszin településterület sajátosságait idézi. Ugyanakkor a görömbölyieknek nem okozott soha nehézséget, hogy a bükki hutatelepülések (Bükkszentlászló Óhuta, Bükkszentkereszt Újhuta, Répáshuta, Hámor, Ómassa) fuvaros népének szlovák nyelvjárását megértsék, egymással *tótul* beszéljenek.

A ruszin identitás és a nyelv fontos bástyája volt a görög katolikus egyház és az iskola. Az 1870-es években már egyértelmű jelei vannak a kétnyelvűségnek, és a 20. század folyamán a nyelvvesztés, a nyelvi asszimiláció folyamata egyre erőteljesebben zajlott. Hozzájárult ehhez Görömböly egész életmódjának megváltozása is. Az 1848-as jobbágyfelszabadítás után a hagyományos paraszti gazdálkodás és a szőlőművelés mellett megjelent az iparosodás és a városiasodás számos új lehetősége. Miskolc növekedése, Tapolca üdülőteleppé alakulása már az 1920-as,

1930-as években átalakította a gazdálkodást. Előtérbe került a piacozás, a tejtermékekkel, zöldségekkel való városra járás, a tapolcai villák és nyaralók ellátása. Mellette a helyben bányászható agyag hasznosítására már a 18. században téglaház települt. Ez 1890-től a Miskolci Gőztéglagyár görömbölyi gyáregységeként működött, alapjaiban átalakítva a helyiek egy részének mindennapjait. Ezzel párhuzamosan a diósgyőri vasgyárak és a borsodi szénbányák is vonzották a munkaerőt, miközben a falu egyre inkább kertvárosi agglomerációvá, majd szervesen kapcsolódó városrészé alakult. 1950-ben Nagy-Miskolc megalkotásával gyorsult fel igazán a ruszinok nyelvi asszimilációja. Az 1980-as években, Kárpáti László és Zsirus Miron kutatásainak alkalmával még 10–12 adatközlőt meg lehetett szólaltatni. 2004-ben, az *Utolsó óra után – Görömbölyi ruszin folklór* című CD gyűjtéseinek, hangfelvételeinek idején már csak 4–5 idősebb asszony tudott ruszinul énekelni és imádkozni, és közülük sajnos többen már nincsenek közöttünk.

Megmaradt azonban a görög katolikus egyházi közösség, és erősen él a ruszin származás tudata Görömbölyön. A már említett kutatások, a hét éve kiadott CD és kazetta mellett a Rákóczi-szobor avatása, tavaly a ruszin pince-emplék hely átadása, a 300. évforduló ünnepi alkalmi is jelzik a helyi ruszin közösség erejét és élni akarását.

Az újratelepülés 300. évfordulóján ismételt felvetődik a falu monográfiájának könyv alakban történő kiadása. A kutatások javarészt megtörténtek, a Herman Ottó Múzeumban számos előtanulmány, kézirat, feldolgozott forrás a rendelkezésre áll. A kötet megírása és kiadása lényegében csak szándék és összefogás kérdése. Adja Isten, hogy e régi vágyunk közelesen valóra válhasson!

Tóth Arnold

a Miskolci Herman Ottó Múzeum igazgatóhelyettese

— Örök emléket, boldog nyugalmat! —

Вічна пам'ять, блажений покій!

Dr. Pazuhánics Jenő emlékére

2013. június 24-én, Kisvárdán elhunyt Dr. Pazuhánics Jenő ismert pszichiáter, sokunk kedves barátja, évfolyamtársa és kollegája.

Dr. Pazuhánics Jenő 1934. március 29-én született Munkácsen, Kárpátalján, értelmiségi családban. Az elemi iskola befejezése után 1944-ben a Munkácsi Ruszin Reál Gimnáziumban folytatta tanulmányait, amelyet 1945-ben 1 számú Puskin Orosz Középiskolának

neveztek el, 1951-ben érettségizett. A sikeres felvételi után az Ungvári Egyetem Orvosi Karán „Summa cum laude” szerzett diplomát 1957-ben. Az egyetem befejezése után pár hónapig Szinevér községben dolgozott, majd az Ukrán Egészségügyi Minisztérium utasítására a Huszti járásban található Égermező községben létrehozta a Területi Elmeorvosi Központot, amelynek három évig volt igazgató-főorvosa. Több éven át osztályvezető főorvosként dolgozott a Beregszászon található Megyei Elmeorvosi Kórházban, 1966-tól az Ungvári Városi Kórházban elmeorvos szakorvosként. A sokéves gyógyítói tevékenységében szerzett tapasztalatok

eredményeként létrehozta és 2000 végéig, Kisvárdán történt letelepedéséig, igazgató főorvosként vezette az Ungvári a Pszichoneurológiai Gondozót, amelynek egyik osztálya- az egynapos betegellátás - a lelki gondok kezelésének európai szintű tudományos központja volt. Pazuhanics doktor életének legeredményesebb éveinek tekintette a figyelemre, együttérzésre és segítségre vágyó emberekkel való törődést. Aki a Gondozó küszöbét átlépte, bizhatott abban, hogy a mosolygó, határozott és rendkívül türelmes orvos megtalálja a helyes megoldást gondjaira.

Dr. Pazuhánics Jenő kiváló szakmai tevékenységét több kitüntetéssel is elismerték, de mindenekelőtt

örült a meggyógyult betegek rendezett és sikeres életének, mindig szívesen elbeszélgetett velük terveikről, biztatta és támogatta elképzeléseiket. Az Ungvári és Kisvárdai társasági élet kedvelt és közismert, tiszteletben álló egyénisége volt, társaságában mindig derű és jó hangulat uralkodott. A Kisvárdai Ruszin Nemzetiségi Önkormányzat tevékenységét megalakulása óta szeretettel és építő kritikával segítette, szorgalmazta a ruszin kulturális értékek megőrzését, az anyanyelv ápolását.

Az utóbbi időben Dr. Pazuhanics Jenő egyre gyakrabban gyengélkedett, életeréje egyre fogyott, míg a Teremtő végleg magához szólította.

Békés nyugalmat és örök emléket!

Petrasevics Nikefor József eperjesi görögkatolikus kanonok emlékére

2013. július 16-án, életének 88. évében elhunyt Petrasevics József Nikefor atya, aki küzdelmes élete során a börtöntől a tudományos életig változatos módon tanúságot tevő pap volt.

Gyönyörű hangja volt, az a fajta selymes, bársonyos s mégis átható tenor, ami tudott vezetni, de ha kellett bele is olvadt a közös

énekbe, megsokszorozva az imádság szépségét és erejét.

Szeretett és tudott beszélni és beszélgetni. Élénk tekintete és intellektusa lenyűgözte a tudásra éhes ifjakat – többek közt engem is. Mérföldtől sokat köszönhetek neki, megláttatta velem a kárpát-medencei görögkatolikus kultúra egyediségét és sokszínűségét, ennek a hatalmas tradíciónak a lélegzését, állandóan változó zeneiségét, amely mégis mindig a menny felé fordul.

Állandóan tanult és tanulmányozta ezt a kultúrát, erről írott füzetek, levelei, kottás feljegyzései, vagy csak papírlapok szélén megtalálható skiccek a mérhetetlenül nagy tudásáról és a keze ügyébe akadt „anyag” – ahogy ő zseniálisan elnevezte: az „úniós barokk” szeretetéről tanúskodnak.

S mindezt az áldozópap alázatával és kedvességével művelte, hirdette a görögkatolikus lélek, rítus és kultúra szépségét – a mi népünk sajátságait, esendő derűvel, szeme sarkában mindig ott bujkáló mosollyal. Mint igazi nagy tudós, felismerte, hogy semminek nem járhat a végére, de mindenhez hozzáteheti a talentumából fakadó meglátásait.

Köszönjük Nice atya! Zengedezzél derűsen az angyali karokkal a mi Urunk dicsőségére, egy ilyen tenorra szerintem ott is nagy szükség van!

Tanítványi szeretettel búcsúzom Tőled!

Bubnó Tamás

Kiadja
az Országos Ruszin Önkormányzat
Felelős kiadó: Giricz Vera

A szerkesztőbizottság tagjai:
Dr. Káprály Mihály - felelős szerkesztő
Szőnóczyk János Mihály - főszerkesztő
Manajló András - művészeti szerkesztő
Pernye-Klamár Sára - szerkesztő
Szkiba Irén - szerkesztőségi titkár

A szerkesztőség címe:
1147 Budapest, Gyarmat u. 85/b.
Tel./Fax: (06-1) 468-2636
E-mail: ruszin.onkormanyzat@gmail.com
http://ruszin.com

Nyomdai munkálatok: AMG experts Bt.
A lapban megjelent cikkek bármilyen felhasználásánál a „Ruszin Világ”-ra hivatkozni kell.

Выдає:
Всержавное Русинське Самосправованя
Отвіталний видавател: Віра Гіріц

Члены редакції:
Др. Михайл Капраль - отвіталний редактор
Янош Мигаль Соноцкі - главный редактор
Андрій Манайло - умільський редактор
Шара Перне-Кламар - редактор
Ірина Скиба - секретарь

Адрес редакції:
1147 Будапешт, улица Дёрмот 85/б.
Тел./Факс: (06-1) 468-2636
E-mail: ruszin.onkormanyzat@gmail.com
http://ruszin.com

Друк: AMG experts Bt.
При передрукуванні посилати ся на “Русинський Світ”

ISSN: 1785-1149

Egy példány eladási ára: 600 Ft.